

המעבר מחיי זוג לשלישיה – כניסה של מטפל זר לבית של זוג ש אחד מהם חי עם דמנציה

מיכל הרץ

מרצה בכירה ואחראית על תכניות אקדמיות – אוניברסיטת ווסטר, בריטניה

מאיפה הכל החל?

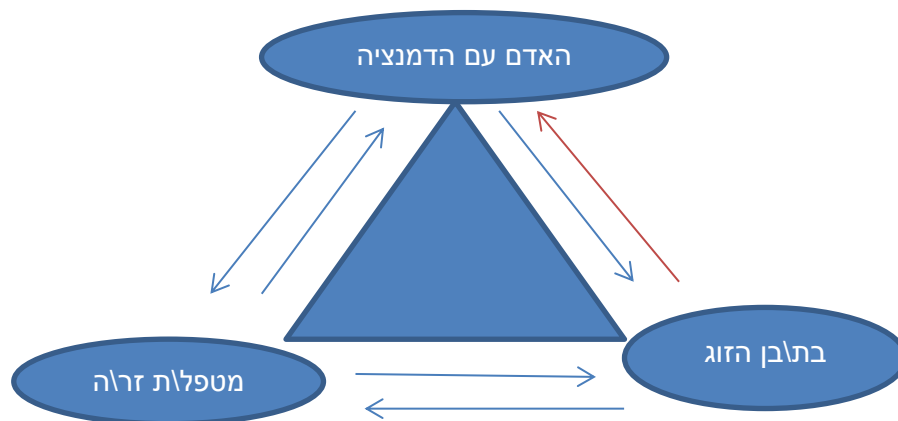
קבוצות תמיכה של עמד"א - התמודדות של בני משפחה עם עובדים זרים

פרויקט ליטוף – הרתיעה של בני זוג מכניסה של עובד זר

תצפיות ושיחות במרכז יום – שיחות עם עובדים זרים על הדרך שהם תופסים את היחסים עם האדם עם הדמנציה

אוניברסיטת ווסטר – פילוסופית טיפול מתקדמת של טיפול ממוקד פרט, Person centred Care, Professor Dawn Brooker

משולש הזהב או משולש ברמודה

הפתרון לכל הבעיות...

יוסי ולאה נשואים 62 שנים. אצל יוסי אובחן אלצהיימר לפני שש שנים. ללאה יש דלקות פרקים וסוכרת והם מסרבים לכל סוג של עזרה, למורת רוחם של הילדים. יש להם שני ילדים בוגרים, הגרים במרחק כשעה מהם ומבקרים בערך אחת לשבוע ומנסים לסייע במה שניתן.

לאה נפלה, ושברה שתי צלעות ואת עצם הירך. במהלך האישפוז שלה, יוסי נעשה מאוד חרד ואי אפשר היה להשאיר אותו לבד. הילדים לקחו תורות ונשארו איתו כמה לילות ונחרדו לגלות עד כמה השינה שלו שברה, וכמה בעיות יש סביב שליטה על סוגרים. הם החליטו להביא מטפל זר באופן מידי ואמרו להוריהם שזה מטפל או בית אבות. הם דאגו לכל הנדרש, והרדייפ, בת 37 מנפאל עברה לגור בביתם.

שבועיים לאחר מכן, לאה השתחררה מבית החולים.

היא התעוררה בבוקר, והלכה להכין קפה ולא מצאה את הספלים או הקפה במקומם הטבעי.

שאלות המחקר

1. מה המאפיינים היתרונות והקשיים בשילוב עובד זר בבית שלאחד מהם יש דמנציה?

2. האם וכיצד יכול המושג של מנטליזציה לסייע בהבנת היחסים בין השלושה?

3. מה המנבאים להשתלבות מוצלח ומעבר לחיי שלישה?

4. האם מה שילמד מהיחסים הללו יהיה ניתן להשלכה על סביבות טיפול אחרות בדמנציה?

מנטליזציה

מנטליזציה היא התהליך שבו אנשים מפרשים באופן מודע ולא מודע את הפעולות של עצמם ושל אחרים כבעלי משמעות, בהקשר של רצונות, צרכים, אמונות ודעות (Bateman & Fonagy, 2004). באופן זה, מנטליזציה בוחנת את ההנחות המובילות אותנו להבין מדוע אנו או אחרים פועלים או חושבים בדרך מסוימת (Holmes, 2005)

במאמר על התרומה של מונח המנטליזציה (Holmes 2005) מתייחס לשישה מרכיבים של המונח:

- א. מערב את היכולת לגלות אמפטיה, לשים את עצמך בנעלי האחר
- ב. מכיל את היכולת להעריך את הרגשות של עצמך והאחר מחוץ לעצמך
- ג. הבחנה בין הדרך שהאדם חש לגבי המציאות לבין המציאות עצמה – מה שאני מרגיש זה לא אמת מוחלטת
- ד. יכולת מדורגת, לא תופעה של הכל או כלום
- ה. נתמכת מהמצאות של אחר מעורר בטחון ומרגיע
- ו. קשור לעוררות

והמנטליזציה?

מונח ערטילאי וקשה לקיבוע

קשה להגדרה ואיבחון

קשה להוכחה

יתכן שדורש זמן ארוך ואינטימי יותר לראיוניות כדי לקבוע אם קיים או לא

מגבלות של שפה והבנה

נתן כיוון אך לא את התמונה המלאה

ובכן, חזרה ליוסי, לאה והרדיפ

למבנה תמיכתי חדש, דרוש מונח חדש

המידע מהראיונות היה עשיר ומגוון והעלה כמה מגמות ברורות, שיחד חברו למונח חדש:

המעבר מחיי זוג לשלישיה כשאחד מהם חי עם דמנציה – מיכל הרץ
בחינת המושג 'סקרנות המטפל'

סקרנות המטפל – מיכל הרץ

המונח מתייחס לשתי הדמויות המטפלות – בן המשפחה והמטפל בשכר – והוא משקף גישה שעל-פיה, כדי להעניק תמיכה נכונה לכל אחד בשלישייה (האדם עם הדמנציה, בן הזוג והמטפל), על המטפלים להיות במצב של "סקרנות המטפל", מצב של עניין אמתי בהבנת הצרכים השונים והמשתנים של שלושת השותפים לעבודת הטיפול.

בכוחה של הדמנציה לשנות את הדרך שבה מגיבים אנשים למצבים והשינוי יכול להיות על בסיס יומי. על המטפלים להיות מוכנים ופתוחים להכיר בכך שלעולם לא יהיה להם פתרון מושלם לכל מצב. כחלק מהכרה זו, יחסים טיפוליים טובים מאפשרים לבן/בת הזוג ולמטפל להביע רעיונות והצעות ולחפש דרכים לממש באווירה שרואה חיפוש אלה כעיסוק חיובי ולא כבורות וכחוסר ידע.

מרכיבי סקרנות המטפל

ארבעה מרכיבים עלו מהתכנים

1. כבוד הדדי - שלישייה שבה כל השותפים מדברים בכבוד ומרבים להיות חיוביים כלפי האחרים. המשתתפים מדברים בכבוד לאחרים ומתייחסים אליהם כאל שווים. ככלל, נראה שיש מטען רגשי חיובי בהערות אלה.
2. אתגרים - כיצד מציגים המטפלים את הקשיים בהתמודדות היומיומית ואיך הם מנסים לפתור אותם? (לדוגמה במה מתמקד הקושי? האם ביחסים בין המטפלים? בטיפול הפיזי? בהבנה של האדם עם הדמנציה?)
3. עמימות - במבט ראשון, הקטגוריה הזו אינה אינטואיטיבית. במשפחות שבהן התמונה נראתה פחות ברורה ומוגדרת היה גם, ככל הנראה, מקום רב יותר לגמישות וליכולת למידה ותגובה. לעמימות זו היו מופעים שונים – אמירות שהייתה בהן שאלה עצמית, יכולת להגיד שהדובר אינו תמיד צודק או שאין לו את כל הידע באשר לדרך הנכונה לטפל באחרים. בנוסף, יש היכולת להודות שהדובר מגיב בערנות למצבים לא ברורים ומקבל את העובדה שיש דברים לא צפויים במצב הקיים.
4. מי הזוג ומי הוא השלישי? - יחסי השלישייה יוצרים תנאים ליצירת קבוצות שונות, ובתרחישים שונים חבר זה או אחר במשולש יכלל או יודר. כאן אנו בוחנים את הדרכים השונות שבהן נתפס המושג "זוג", ואפשר שתימצא יותר ממערכת זוגית אחת בכל שלישייה.

מרכיב נוסף הוא תפיסת הזוגיות של בן הזוג בדמנציה (Ablitt et al 2009)

תפיסת הזוגיות של בן הזוג בדמנציה

תפיסה שמדברת על הדרך שבה הזוג תופס את הזוגיות במהלך החיים עם בן הזוג שחי עם דמנציה. הדרך שהזוגיות נתפסת יכולה להיות בעלת השפעה על האופן שבו הטיפול ניתן. (Albitt et al (2009) מתארים ארבע תבניות למערכות היחסים: המשכיות, הדדיות, ניתוק וחובה

דפוס היחסים	הגדרה	נקודות חוזק	נקודות תורפה
המשכיות	המטפל משתדל לשמר את הזהות של האדם עם הדמנציה ומחפש באופן יזום תגובות חיוביות קטנות בקשר. שני האנשים מביעים שותפות ביחסים	המטפלים חשימים: חיוביים לגבי תפקידם, רמות הדדיות גבוהות	קושי לראות מגבלות והחרפה. עלולים לפעול בצורה לא מותאמת למצב. תגובה קיצונית עלולה להתעורר כשמגלים את המגבלות ולאורך זמן עלולים לעבור לדפוס של ניתוק
הדדיות	המטפל מכיר בשינוי אך רוצה לטפל כי טופל על ידו בעבר. חיבה הדדית נמשכת	המטפלים חיוביים לגבי תפקידם. הם קשובים יותר ומתאימים את עצמם לשינויים באדם	יחסים אלו יכולים להיות מאוד תובעניים ומעייפים רגשית
ניתוק	המטפל חווה את האדם כשונה באופן קיצוני מהאדם שהכיר. הם מחויבים לטפל אך אינם מצפים לדבר יותר	חווית הטיפול יכולה להיות שלילית, חיובית או מעורבת. יתכן שהריחוק מגן עליהם מהקושי הרגשי	יתכן ולא רואים את היכולות של האדם והטיפול לא תמיד מותאם לצרכיו אלא לצרכי המטפל
חובה	האדם חש חובת טיפול. יתכן שהקשר לא היה קרוב וטוב גם לפני כן	נתמכים באמונה כי נכון לטפל	רגשות מעורבים או שליליים לגבי הטיפול. חשופים לרמות גבוהות של עקה והצפה רגשית

ועכשיו אליכם, המומחים

שאלון דלפי – שיטה איכותנית שמטרתה יצירת הסכמה. השיטה אוספת מידע מקבוצות בתהליך פעיל של מענה לשאלות. לאחר כל סבב של תגובות התשובות מסוכמות ומופצות שוב לדיון. התהליך לוקח עד ארבעה סביבים עד שמגיעים להסכמה, ויצירה של כלי לאנשי מקצוע לסייע בהשתלבות של עובד זר בבית המשפחה

מה עכשיו? מהם דברים שהייתם שואלים? מילות מפתח בשיחה?

תודה רבה לכולכם על כך שבחרתם להקדיש מזמנכם ליום זה

כולי תקווה שזה נתן לכם אפשרות לעוד דרך חשיבה

אשמח מאוד להמשיך שיתוף הפעולה בפיתוח 'סקרנות המטפל' וההשלכות הישומיות של המונח

אשמח לשמוע מכם

מיכל הרץ

m.herz@worc.ac.uk

Ablitt, A., Jones, G. V. & Murns, J (2009). Living with dementia: a systematic review of the influence of relationship factors. *Aging and Mental Health*. 13(4), 497-511

Bateman, A. B & Fonagy, P. (2006), Mentalisation based treatment of borderline personality disorder. *Journal of Personality disorders* 18:35-50.

Holmes, J. (2005). Notes on mentalizing – old hat, or new wine? *British Journal of Psychotherapy* 22(2), 179-199

המעבר מחיי זוג לשלישיה כשאחד מהם חי עם דמנציה – מיכל הרץ
בחינת המושג 'סקרנות המטפל'